

EDITORIAL

ARCHEOLOGIE & ANTROPOLOGIE: METODY BIOARCHEOLOGIE V PRAXI

Předkládané dvojčíslo časopisu přináší pět recenzovaných studií, tři rozličné zprávy a jednu recenzi odborné publikace. Po šesti letech je hlavním tématem dvojčísla opět spolupráce vědních oborů archeologie a antropologie. První tři studie totiž navazují na pátý ročník konference Archeologie & Antropologie, která se konala po delší covidové přestávce 9. listopadu 2023 v Historické budově Národního muzea. Vybrané téma „Metody bioarcheologie v praxi“ přilákalo přes sto posluchačů z České a Slovenské republiky. Vzhledem k zvolenému tématu byli pořadatelé (kromě organizátorů z Oddělení pravěku a antického starověku) znovu po dvanácti letech i kolegové z Antropologického oddělení, s nimiž jsme v roce 2011 tradici těchto jednodenních setkání zahajovali.

Dopolední program sestával z šesti delších key note lectures, během nichž řečníci podrobněji rozebrali problematiku izotopové rekonstrukce stravy v minulosti, archeogenetiku a migrace, využití zobrazovacích metod při studiu minulých populací, nové metody odhadu věku dožití a možnosti detekce biologických příbuzenských vztahů v bioarcheologii na základě morfologie kostí a zubů. Odpoledne zaznělo osm kratších příspěvků, které přiblížily další novější metody, např. studium sedimentární aDNA, analýzy zubního kamene aj. Součástí odpoledního programu byla i projekce filmového dokumentu *Syphilis a lepra: Příprava ke genomickým analýzám, včetně vzorkování a fotodokumentace* od Václava Smrčky, Víta Zapletala a Zdenky Musilové. Odprezentováno bylo i šest podnětných posterů pojednávajících např. o genomových adaptacích současných lidských populací jakožto ukazatelé minulé subsistence či o nových možnostech zkoumání žárových pohřbů. Vysoká návštěvnost i pozitivní ohlasy dokazují, že takového mezioborového setkání v širším plénu má smysl, a tudíž budeme rádi i nadále v jeho pořádání pokračovat.

Vrátíme-li se nyní k obsahu tohoto dvojčísla, první příspěvek antropoložky Evy Chocholové přehledně představuje a doporučuje metody použitelné při analýze zubního kamene v archeologii, a to od popisných, nedestruktivních až po destruktivní s ohledem na získání maxima informací v něm obsažených. Tyto metody umožňují získat poznatky o stravě, lidském mikrobiomu, zdravotním stavu, kontaktu nebo migracích či kulturních aspektech života konkrétního zkoumaného jedince. Sinolog Jakub Maršálek se ve druhém textu pokouší pomocí kombinace výsledků archeogenetiky a rekonstrukce stravy na základě analýzy stabilních izotopů z lidských a zvířecích pozůstatků vytvořit komplexní obraz vývoje v oblasti severní Číny kolem Žluté řeky od počátků produktivního hospodářství po sjednocení regionu pod vládou prvních císařských dynastií. Výsledkem je postihnutí procesů postupné domestikace základních zemědělských plodin severní Číny a dopadů jejich proměňujícího se významu ve stravě na vývoj prehistorických a raně historických společností i na pohyby lidských skupin. V následujícím článku kolektiv slovenských autorů – Eva Petrejčíková, Jana Gaľová, Soňa Kalafutová, Lukáš Trnkus a Miroslava Dvončová – přibližuje zajímavý nález koster ženy a dítěte uložených v netradiční poloze ve společném hrobě na lokalitě Košice – Krásná ve východním Slovensku.

Již mimo hlavní téma byly do dvojčísla zařazeny další dva texty, první z nich sice ještě s archeologickou tematikou, ale již spíše muzejního zaměření. Autorky Hedvika Sedláčková, Helena Svobodová a Dana Rohanová se věnují nečekanému nálezů antických skel (včetně fragmentu luxusního *diatreta*) ve sbírce Národního muzea, a to po stránce typologického rozboru a datace zlomků, ale řeší i otázku jejich původu a akvizice do muzejních sbírek. Poslední studií je text kurátorky a kunsthistoričky Pavly Mikešové, kterou v depozitáři Oddělení starších českých dějin Národního muzea upoutala neznámá olejomalba zobrazující *Alegorii léta*. Ve věci autorství dila obrací pozornost k nizozemské rodině Valckenborchů a posléze na základě analýz určuje nejpravděpodobnějšího malíře.

Secké Zprávy zůstala čistě archeologická. Čtenáři zde naleznou připomínku životního jubilea archeologa Národního muzea Milana Ličky, který letos oslavil osmdesát pět let, informaci od archeologa Zdeňka Beneše o festivalu pro veřejnost Markomania, jehož třetí ročník úspěšně proběhl opět na středočeské Pičhoře, a zprávu o výsledcích výzkumu slovenských kolegů studujících artrotické změny na kloubech palců dolních končetin koster ze zaniknutých klášterů. Závěrečná recenze Jana Eignera přenese čtenáře do časů lovců-sběračů, jichž se týká recenzovaný sborník *Short-Term Occupations in Paleolithic Archaeology. Definition and Interpretation*. Krátkodobě osídlené lokality jsou pro paleolit či mezolit poměrně typickým fenoménem, jednotlivé příspěvky pojednávají o možnostech jejich identifikace, následného zkoumání a interpretace a přinášejí případové studie zejména ze západní a střední Evropy.

Lucie Vélová

ARCHAEOLOGY & ANTHROPOLOGY: BIOARCHAEOLOGICAL METHODS IN PRACTICE

This double issue of the journal features five peer-reviewed studies, three diverse news reports, and one review of a scientific publication. After six years, the main theme of this double issue once again centres on the collaboration between the fields of archaeology and anthropology. The first three studies are a follow-up to the fifth Archaeology & Anthropology conference, held on November 9, 2023, in the Historical Building of the National Museum, after a long COVID-19 hiatus. The chosen topic “Methods of Bioarchaeology in Practice”, attracted over a hundred attendees from the Czech and Slovak Republics. Given this selected topic, the organisers (in addition to the organisers from the Department of Prehistory and Classical Antiquity) were again after twelve years also colleagues from the Department of Anthropology, with whom we started the tradition of these one-day meetings in 2011.

The morning program consisted of six longer keynote lectures, during which speakers discussed in more detail the issues of isotopic reconstruction of past diets, archaeogenetics and migration, the use of imaging methods in the study of past populations, new methods of estimating the age at death, and the possibility of detecting biological relationships in bioarchaeology based on bone and tooth morphology. In the afternoon, eight shorter presentations were given that introduced other newer methods, such as sedimentary aDNA studies, dental calculus analysis, and more. The afternoon program included a projection of the film documentary “Syphilis and Leprosy: Preparation for Genomic Analyses, including sampling and photo documentation” by Václav Smrčka, Vít Zapletal, and Zdenka Musilová. Six stimulating posters were also presented, covering, for example, genomic adaptations of contemporary human populations as an indicator of past subsistence, or new possibilities for studying cremation burials. The high attendance and the positive feedback show that such an interdisciplinary meeting in a broader field makes sense, and therefore we will be happy to continue to organise it.

Returning to the content of this double issue, the first contribution by anthropologist Eva Chocholova clearly presents and recommends methods applicable to the analysis of dental calculus in archaeology, ranging from descriptive, non-destructive to destructive ones, with a view to obtaining the maximum information contained in the dental calculus. These methods make it possible to gain insights into the diet, human microbiome, health, contact or migration, and cultural aspects of the life of the particular individual under study. In the second text, Sinologist Jakub Maršálek attempts to use a combination of archaeogenetics and dietary reconstruction based on stable isotope analysis of human and animal remains to create a comprehensive picture of the development of northern China around the Yellow River from the beginnings of a productive economy to the unification of the region under the first imperial dynasties. As a result, it traces the processes of the gradual domestication of the staple agricultural crops of northern China and the impact of their changing importance in the diet on the development of prehistoric and early historic societies and on the movements of human groups. In the following article, a collective of Slovak authors – Eva Petrejčíková, Jana Gařová, Soňa Kalafutová, Lukáš Trnkus, and Miroslava Dvončová – describe the interesting discovery of the skeleton of a woman and a child buried in an unusual position in a common grave at the site of Košice – Krásná in eastern Slovakia.

Outside of the main topic, two more texts were included in the double issue, the first of them with archaeological content, but rather museum-oriented. The authors Hedvika Sedláčková, Helena Svobodová and Dana Rohanová deal with the unexpected discovery of ancient glass (including a fragment of a luxury diatretum) in the collection of the National Museum, regarding the typological analysis and dating of the fragments, but they also address the question of their origin and acquisition into the museum collections. The last text was written by curator and art historian Pavla Mikešová, who was intrigued by an unknown oil painting depicting the Allegory of Summer in the depository of the Department of Older Czech History of the National Museum. In the matter of the authorship of the work, she turns her attention to the Dutch Valckenborch family, out of which she then determines the most likely painter on the basis of analyses.

The news reports section remained purely archaeological. Readers will find a commemoration of the jubilee of the National Museum archaeologist Milan Lička, who turned 85 this year, an update from archaeologist Zdeněk Beneš about the Markomania festival for the public, the third year of which was successfully held again at Pičhora in Central Bohemia, and a report on the results of research by Slovak colleagues studying of arthritic changes in the joints the thumbs of the lower limbs of skeletons from extinct monasteries. The final review by Jan Eigner takes the reader back to the times of the hunter-gatherers discussed in the reviewed volume “Short-Term Occupations in Paleolithic Archaeology: Definition and Interpretation”. Short-term occupation sites are a relatively typical phenomenon for the Paleolithic or Mesolithic, and the individual contributions discuss the possibilities of their identification, subsequent investigation, and interpretation, providing case studies from Western and Central Europe in particular.

Lucie Vélková